

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת מקץ תשפ"ג

ראה שפותרין את החלום כדרך כל פתרון חלומות, ולא נכנס באזנו כי באמת חלום זה לא היה לו פתרון.

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם

האלקים וממהר האלקים לעשותו (מ"א. ל"ב)

איתא בברכות (דף נה:) דחלום שחלמוהו במשמרת השלישית זהו חלום אמת, ובסוכה (דף כט.) איתא גבי ליקוי המאורות, לקה ביציאתו פורענות ממהרת לבא, [כדרך שמייהר הסימן לבא (רש"י)], וחזינן דמה שמגיע מוקדם זה סימן שממהר לבא, וע"פ זה ביאר הבית הלוי דפרעה חלם ב' פעמים, אחד בתחילת הלילה ואחד בסוף הלילה במשמרת השלישית, "ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים" בשני מועדים, הוא סימן "כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", שמכך שחלם פעמיים פעם אחת במשמרת הראשונה ופעם שניה בשלישית זה מראה שהחלום אמת, וממהר האלקים לעשותו.

חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בנבוא אחיכם הקטן (מ"ב.)

(ט"ו)

המהרי"ל דיסקין הקשה מדוע הוצרכו להביא את בנימין, והרי יכלו להציג לפני יוסף סתם אחד מן השוק ולומר לו שהוא בנימין, וביאר שלכך לקח את שמעון, בכדי שיוכל לשאלו אם מכירו והוא לא יכירו, וכך יבין שהוא אינו בנימין.

הן כסף אשר מצאנו וגו' ואיך נגנב מבית אדניך כסף

או זהב (מ"ד. ח')

פירש רש"י זה אחד מעשרה ק"יו האמורים בתורה ע"כ. במדרש יהונתן (פרשת ויגש מאמר נ"ז) ביאר הק"יו דהנה המהרש"א כתב דלמ"ד גזל עכו"ם אסור שפיר צריך קרא לפטור מלהשיב אבידת עכו"ם, אבל למ"ד גזל עכו"ם מותר למה לי קרא לפטור אבידת עכו"ם מהשבה, ועל כרחך דלהך מ"ד איצטרך קרא לאסור להחזיר אבידת עכו"ם, ונמצא דלמ"ד גזל עכו"ם מותר היה להם איסור להחזיר את הכסף המושב בשקים, ומהא דהחזירו לו את הכסף בהכרח דס"ל דגזל עכו"ם אסור, ואין איסור להחזיר אבידת עכו"ם [אלא דאין חיוב].

ומעתה זה מה שאמרו לו, דמזה שהחזרנו את הכסף שנמצא באמתחתינו, בהכרח דגזל עכו"ם אסור, [ולכן אין איסור להחזיר אבידת עכו"ם], וכיון שכן איך נגנוב את הגביע הרי גזל עכו"ם אסור, [ומה שלומדים מכאן לק"ו, היינו דהמקור דאסור להחזיר אבידת עכו"ם [למ"ד גזל עכו"ם מותר], הוא משום דאלי"כ למה לי קרא לפטור מהשבה תיפ"ל מק"ו מגזל עכו"ם דמותר].

הפטרה – שבת חנוכה**מה אתה רואה ואומר ראיתי מנורת זהב וכו' מה אלה אדוני וכו' לא בחיל ולא בכח וכו'.**

ביאר הגר"ח ד"שנים זיתים עליה" מרמזים על שני בני יצחק, אחד מלך ואחד כהן גדול ששניהם נמשחים בשמן המשחה, וע"ז אמר יהושע למלאך איך ימשחו בשמן המשחה והרי עתה בזמן בית שני אין שמן המשחה כיון שגנוזהו, וע"ז א"ל שקדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, והראה לו עתה השמן המשחה שעתיד להיות בקדושה זו. והטעם שקדשה לעתיד לבוא הוא כמבואר ברמב"ם (פ"ו מבית הבחירה הל"ט"ז) דבשלמא קדושה ראשונה שהיתה ע"י כיבוש בטלה קדושתה אחר שגלו, אבל קדושה שניה שהיתה ע"י חזקה תו לא בטלה, וזהו שאמר "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחיי", היינו שלא היתה ע"י כיבוש.

ויהי מקץ שנתים ימים וגו' (מ"א. א')

איתא במדרש רבה [הובא ברש"י לעיל (מ. כ"ג)] "אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים שע"י שאמר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי ניתוסף לו ב' שנים" ע"כ. וצ"ב שמתחילה כתוב "שם בה' מבטחו זה יוסף", ואח"כ כתוב שעשה השתדלות ואמר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי, וביאר הבית הלוי דחובת ההשתדלות הדרושה מן האדם תלויה בגודל בטחונו, וככל שבטחונו גדול יותר כך חובת ההשתדלות פחותה יותר, ולכן מזה שיוסף עשה השתדלות כזו מועטת [דהשתדל רק בדיבור], ואע"פ כן נענש, [וכן מזה שהבין שכל מה ששר המשקים ירד לבית האסורים הוא רק בכדי להציל], רואים מזה את גודל מדריגתו בבטחון, שהיה שם בה' מבטחו, ולכך נענש גם על השתדלות כזו מועטת.

ויהי מקץ שנתים ימים (ש)

במדרש רבה כתוב "קץ שם לחושך, קץ שם ליוסף כמה יהיה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ ופרעה חולם" ע"כ. וביאר הבית הלוי שאדם שהרויח ממון ע"י יגיעה, נראה לו שכל הרויח בא ע"י יגיעתו, ובאמת אין זה כן, אלא שמשמים נגזר עליו שירויח ממון, ועל כן יגע והצליח והרויח, וזה כונת המדרש שאין זה שפרעה חלם ולכן יוסף יצא מבית האסורים, אלא שיוסף היה צריך לצאת מבית האסורים ולכן "ופרעה חולם".

[וכעין זה הובא בפרשת תולדות (כ"ה. כ"א), דאיתא ביבמות (דף סד.) דהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים ולכן היו אמותינו עקרות. והיינו דכיון שהקב"ה מתאוה לתפילת הצדיקים מביא עליהם צרה, וכאשר מתפללים ממילא כבר אין צורך בצרה].

ויריצהו מן הבור (מ"א. י"ד)

ידוע שמרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל היה שוקל ומדקדק בכל מעשיו, בכל פסיעה ובכל דיבור שהוציא מפיו [וכנהוג בקלם], ובהלכותיו הספידו הגר"ח ברמן שליט"א ואמר שפעם הגר"ד אמר מדוע היו צריכים להריץ את יוסף מן הבור, והרי טבע האדם שמוציאים אותו מבית הסוהר הוא רץ מעצמו, אלא ודאי שיוסף היה שוקל, וכיון שלא ראה צורך לרוץ לא רץ, ולכן היו צריכים להריצו שיצא מבית האסורים, ונאים הדברים למי שאמרן.

דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר (מ"א. י"ט)

צ"ב דכשפרעה חלם כתוב רק רעות מראה ודקות בשר, וכשמספר את חלומו אומר דלות ורעות תואר מאד ורקות בשר, וביאר הגר"י [וכע"ז הובא בבית הלוי] דפרעה אמר ליוסף "שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותי", והיינו דזהו חלום ככל החלומות ורוצה לשמוע פתרונו, ויוסף אמר לו "בלעדך אלקים יענה את שלום פרעה", והיינו שחלום זה אינו ככל חלום, אלא הוא כעין נבואה, [נדייק כן ממה שתירגם אונקלוס על הפסוק איש אשר רוח אלקים בו, "גבר די רוח נבואה מן קדם ה' ביה"ן], ולכן שינה פרעה חלומו ולא אמר שראה פרות רעות, לבדוק האם נכונים דבריו שזהו כעין נבואה, דאם זה כעין נבואה אפשר לפתור את החלום גם אם לא ידע את כל פרטי החלום, ולכך אחר שיוסף פתר את החלום אמר פרעה "אחרי הודיע אלקים אתך את כל זאת אין נבון וחכם כמודך", והיינו דכיון שראה שיוסף נביא בהכרח שהוא גם חכם, דאין שכינה שורה אלא על חכם, כמבואר בשבת (דף צב.), [ועוד איתא ב"ב (דף יב.) דחכם עדיף מנביא].

וע"פ דבריהם נראה לבאר עוד, מה שכתב רש"י שלא היה לפרעה קורת רוח מפתרונות שאר החכמים, והיינו מכיון שהחלום אינו חלום רגיל אלא כעין נבואה, צריך נביא בשביל לפתור, ופרעה

מנשא רבינו ראש הישיבה שליט"א

במעמד סיום הש"ס שנלמד לע"נ רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל
ע"י בוגרי הישיבה במודיעין עילית, מוצאי היארצייט החמישי - נר א' דחנוכה תשפ"ג

ברשות המרא דאתרא, תלמידי הישיבה תלמידי רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל.
הרב עורר פה שזה תופעה מאד נדירה שכ"כ הרבה אנשים לומדים לע"נ בכל המסגרות בכל המבצעים בכל המקומות, חוץ מהתלמידים שזה מגיע כבר למאות ולאלפים, אצלינו עכשיו בישיבה סיימו שני שסי"ם, וגם בכרמיאל ובכל מקום זה ודאי זכות נדירה מאד, הראש ישיבה זצוק"ל כל פעם שהיה סיום בישיבה שזה היה בדרך כלל לע"נ קרוב של אחד מהתורמים הגדולים, וכל המשפחה היתה מגיעה והיה מגיע גם הגביר הגדול מגדולי תומכי התורה אנשים שכדי לקבוע זמן איתו היו צריכים לחכות שבועות, ופה הוא יושב ליד הראש ישיבה והראש ישיבה אפי' לא סובב את הראש רק הוא היה אומר לפעמים איזה מילה, כל הדרשה שלו היתה כמה הנשמה צריכה את זה איזה מתנה זאת, והוא היה מדבר שאפילו על משה רבינו, מזה הוא חי, וכנראה שבזכות האמונה הזאת הוא זכה למה שאחרים לא זכו, כתוב בספרים שיש ענין לע"נ, אתם וודאי זוכרים שבכל סיום הוא דיבר על הנשמות וכמה שהם צריכים את זה, לא דיבר מילה אחת על מה שאחרים מדברים [היה לו גם חשש של חנופה ג"כ] אבל זה היה העיקר מה שתפס אצלו מקום.
יש בגמרא בשלש מקומות בש"ס מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שישמיע כל תהלתו, במסכתות מכות והוריות זה מובא לגבי תורה, הגמרא אומרת מי יכול לדרוש בתורה מי שיודע כל התורה, ובמכות רש"י מביא מקרא משנה הלכות ואגדות, מי אוהב בהמון לו תבואה מי שיש לו שלמות בכל התורה הוא יכול לדרוש, בהוריות יש שם מעשה על רבי שמעון בן גמליאל נשיא ישראל שרצו להוריד אותו מהנשיאות היה איזה סיבה, ואמרו שאולי עוקצין הוא לא גרס ואם הוא לא גרס עוקצין אז הוא כבר לא יכול להיות נשיא ישראל, כי מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, בסופו של דבר היה לו ס"ד שהבין שצריך לגרוס עוקצין ולא הורידו אותו מהנשיאות, אבל בשתי המקומות האלו כתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו על תורה, בגמרא במגילה כתוב את זה על משהו אחר ע"כ שאין לנו רשות להגיד שבחים רק מה שכתוב בתפילה הקל הגדול הגיבור והנורא ויותר מזה א"א, ולמה מי ימלל גבורות ה' מי יכול לשבח מי שיכול להשמיע כל תהלתו וכיון שהרי לא יתכן להשמיע כל תהלתו אז א"א בכלל, רק מה שתיקנו אתה אומר מכוח התקנה אבל אם יתחיל לשבח מכח ההשגה שלו אז אי אפשר להשמיע, המהרש"א עומד בהוריות על סתירת הגמרות ואומר שזה באמת מחלוקת הסוגיות שרשב"ג אחז שזה הולך על תורה והגמרא במגילה סוברת שזה הולך על שבחו של הקב"ה.

אולי אפשר לומר שבאמת היסוד הוא יסוד אחד רק הגמרא משתמשת בזה בשני מקומות, היסוד הוא שכדי שאדם יוכל להשפיע ויוכל לדרוש כמו שכותב רש"י ולהביע את מה שהוא חושב בשביל זה הוא צריך בעצמו להיות בשלימות, אם אצלו חסר בשלמות הוא יכול להגיד חבורה שזה נראה... אבל זה לא. מי שמשמיע כל תהלתו זה אחד שכולו תורה כולו שלמות שהוא אומר שיעור זה אחרת לגמרי עליו נאמר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, אומרת הגמרא גם בשבחו של הקב"ה זה כך אדם שהוא לא מושלם נגיד שילד קטן משבח במושגים שלו אבא שלו זה הכי גדול בעולם זה מושגים שלו אז הפשט שהימלל שלו זה מוגבל, לכן אומרת הגמרא מכיון שפה אם אתה מגביל זה לא כמו בתורה שגם אם חסר לך שלמות לא קלקלת, בגבורות ה' אם ח"ו אתה אומר לפי ההשגות שלך אתה פוגם, לכן הגמרא אומרת שיותר טוב שלא יגיד בכלל רק מה שחז"ל תיקנו, אבל הרעיון הוא רעיון אחד מי ימלל גבורות ה' אדם שהוא בשלמות הוא יכול להשמיע הוא יכול למלל גבורות ה' מי שישמיע כל תהלתו הוא יכול למלל גבורות ה'.
אנחנו נמצאים עכשיו בחנוכה זה הזמן של ימלל גבורות ה', כדי שנוכל לשבח להודות להלל כדי שנוכל להשפיע בכל דבר בשביל זה אדם צריך להיות בעצמו בשלמות, שלמות בתורה בכל הדברים ואז יש לו את הכוחות ואת הס"ד שזה משפיע על אחרים.
לא נאריך בדברים עכשיו על כל המסכת חיים של הראש ישיבה זצוק"ל שזה באמת יש הרבה מה לדבר וכל הזמן מתחדשים דברים, דברים שאפילו במושגים של גדולי הדור זה היה דבר לא שגרתי, אנחנו לא יכולים למדוד גדלות אבל דברים שלא ראו אפי' אצל אחרים, מה שאפשר לומר ההשפעה עצומה שהיתה לו על כולם על כל העדות בכל המקומות, ושלא לדבר על התלמידים בישיבה שההשפעה עד היום נכרת בכל מקום, יש ב"ה תלמידים בכל ארץ ישראל בעפולה באופקים ופה בק"ס שב"ה יש פה ציבור של מאות אברכים ובכל מקום ניכר עליהם, תמיד אומרים רואים שאלו תלמידים של הראש ישיבה, אבל צריך לזכור שההשפעה הגדולה היה מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, הוא השלים את עצמו בתורה במקרא במשנה הלכות אגדות כל התורה כולה כל ימיו השקיע, הכל היה שלמות בכל התורה כולה לכן כל מילה שהוא אמר היה לזה השפעה עצומה, אנחנו יכולים לחזור על אותם מילים כולם יודעים שהראש ישיבה אמר מי שמוותר לא מפסיד, נוכל להגיד את זה מאה פעמים זה לא ידבר אל אף אחד הראש ישיבה אומר את זה פעם אחת כל העולם כבר מושפע מזה, וככה בתורה כמה מתבדרין מילי זה לא בא ממה שאדם יודע לדבר זה הכל בא רק מדבר אחד מהפנימיות של האדם שאדם זוכה לשלמות אז ההשפעה שלו אין ערוך, ככה כל אחד בדרגה שלו כל אחד יש לו השפעה על הסביבה על המקום אין אחד שלא משפיע, אבל צריך לדעת שהכח של ההשפעה זה ישמיע כל תהלתו וככה זה גבורות ה'.
אנחנו אומרים בעל הניסים על הפורקן ועל הגבורות משבחים להקב"ה, צריך להיות בסוגיא הזאת אדם צריך להיות עד כמה שאפשר לחיות את הדברים האלה לא רק להגיד אותם, כמה שאתה יותר שלם ואתה חי אותם אתה יכול יותר לדבר ע"ז, כשהראש ישיבה היה מדבר על אמונה ובטחון ראו שזה אדם שמדבר מעצמו לא שהוא בא להגיד דרשה, ראו אדם שהיה שלם בכל הדברים האלה, שלם באמת ובכל מה שאפשר, הכל היה שלמות, ובזכות זה היתה לו ההשפעה העצומה.
אנו תקוה שבעז"ה ההשפעה שלו תמשיך הלאה שזה לא יפסק במשך השנים אלא אדרבה מוסיף והולך, ככל שמתרבים התלמידים יש פירות יש פירי פירות ב"ה יש מרביצי תורה שאנחנו פוגשים שממשיכים הלאה את הדרך.
הקב"ה יעזור שכולם יזכו באמת ללכת להמשיך בדרך ורוחו תלווה את כולנו וגם הס"ד שיהיה מליץ טוב לכולם לכל אחד מה שהוא צריך בין בגשמיות ובין ברוחניות, ורבינו יהיה מליץ יושר בשביל כולם, נזכה בעז"ה בקרוב לבנין בית המקדש ותחיית המתים במהרה בימינו אמן.

לע"נ הגאון רבי יהושע זליג בן הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצוק"ל
רבה של פרדס חנה - נלב"ע כ"ו כסלו תשל"א ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות והערות ולקבלת הגיליון 0556777668 ובמייל - RS244244@gmail.com